

O‘ZBEK TILINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Shadiyeva Dilfuza Shamirzayevna

filologiya fanlari nomzodi "International school of finance technology and science" instituti o‘qituvchisi

ARTICLE INFO.

Kalit so‘zlar: o‘zbek tili, zamonaviy texnologiyalar, metod, axborot, o‘quv material.

Annotatsiya

Mazkur maqola o‘zbek tilini o‘qitish jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, bu orqali dars samaradorligini oshirish haqida. Shuningdek, talabalarda qiziqish uyg‘otish uchun axborot vositalarini darslarda faol qo‘llash xususida so‘z yuritilgan.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Katta sur‘atlar bilan rivojlanayotgan jamiyatimizni, umuman olganda, kundalik hayotimizni axborot texnologiyalari vositalarisiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Qaysi soha haqida gapirmaylik, bu vositalar biz uchun juda muhimdir. Ayniqsa, ta‘lim jarayonida axborot texnologiyalarini qo‘llash alohida dolzarblik kasb etmoqda. Kompyuter dasturlari vositasida yoshlarning bilimi va dunyoqarashini kengaytirishda keng foydanilmoqda. Turli fanlarni o‘qitishda zamonaviy axborot texnologiyalari joriy etilib, dars samaradorligini yanada oshirmoqda. Xususan, o‘zbek tilini o‘qitishda ham axborot texnologiyalarining o‘rni beqiyosdir. Dars o‘tishda qo‘shimcha vositalar yo‘lga qo‘yilishidan oldin turli metodlardan foydalanilgan. Bugungi kunda mazkur metodlar zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg‘unlashgan holda dars jarayonida qo‘llanmoqda.

Ona tili ta‘limining samaradorligi ta‘lim prinsiplariga rioya qilish bilan birga ta‘lim metodlari va usullarini to‘g‘ri tanlashga ham bog‘liq.

Metod (yunoncha) — muayyan maqsadga erishish, aniq vazifani bajarish usuli, borliqni amaliy yoki nazariy o‘zlashtirish (bilish) usullari majmui. Metod tushunchasining falsafiy ma‘nosi hodisalarni kuzatish va ularni ilmiy jihatdan tasnif qilish bo‘lsa, uning didaktika o‘rganadigan tomoni talabani bilim, ko‘nikma, malakalar bilan qurollantirish va ulrni amaliyotda qo‘llash demakdir.

Pedagogika fanlari doktori, metodist-olim A.Q.G‘ulomov ta‘lim metodlarini quyidagi turlarga bo‘lib o‘rganishni tavsiya etadi:

1. O‘qituvchi faoliyati bilan bog‘liq metodlar:
  - bilimlarni tayyor holda bayon etish metodi;
  - bilimlarni suhbat vositasida bayon qilish metodi;
  - Bilimlarni muammoli yo‘l bilan bayon qilish metodi.
2. Talaba faoliyati bilan bog‘liq metodlar:
  - reproduktiv (tayyor o‘quv material bilan ishlash) metod;

➤ izlanishga asoslangan metodlar.

Ona tili o'qitish metodikasining ta'lim metodlari zamonaviy taraqqiyot bilan birga takomillashib, rivoj topib bormoqda. Davlat ta'lim standartlari ta'lim tizimiga muayyan inson shaxsiyatini maqsadli rivojlantirish talablarini qo'ydi. Yangilanayotgan ta'lim metodikasi pedagogikada samarali deb hisoblangan ongli verbalkognitiv ta'lim tizimiga tayangan holda interaktiv metodlar asosida takomillashtirilishi hamda zamon talablariga mos, milliy dardiyatlarga uyg'un bo'lishi zarur.

Yuqorida sanab o'tilgan an'anaviy ta'lim metodlarini chuqur o'rganish, rivojlantirish va umumjahon ta'lim metodlariga yaqinlashtirishga urinish quyidagi natijalarni beradi:

1. Tayyor bilimlarni bayon qilish metodi:

➤ darslik va o'quv qo'llanmalariga asoslanish;

➤ KO'rgazmali didaktik vositalarga asoslanish (internet ma'lumotlari, ona tilidan slayd-jadvallar, o'quv kompyuter disketlari, dars mavzularini yoritish uchun mo'ljallangan o'quv rasmlari, portret, peyzaj (rang-tasvir), tayyor badiiy-ramziy, ma'rifiy matnlar).

2. Yo'naltiruvchi ta'lim metodi. Talaba bilimni bosqichma-bosqich, tizimli og'zaki va yozma yo'naltiruvchi topshiriqlar asosida boyitish.

3. Muammoli ta'lim metodi.

4. Ongli — verbal-kognitiv ta'lim metodi (Kashfiyot ta'lim metodi).

Talabaning bilim va ko'nikmalarini oshirishda quyidagi metodalar ham samarali hisoblanadi:

1. Ongli kuzatish va xotirada saqlash metodi.

2. Yo'naltiruvchi topshiriqlar yordamida izlanish va xulosalar chiqarish, bahs va munozara metodi.

3. Muammoni yechishga qaratilgan, maqsadli ijodiy faoliyat metodi.

4. Mustaqil VA ijodiy izlanish orqali kashf qilish (matn tuzish) metodi.

Talabalar bu metodlar vositasida o'zi egallagan bilim, ko'nikma va malakalarni amaliy-ijodiy tatbiq etadi.

Tayyor bilimlar bilan qurollantirish metodi ta'lim tizimida eng qadimiy va sinalgan usullardan hisoblanadi. Bu metod bilan ishlashda o'qituvchi ortiqcha toliqmaydi: oldindan tayyor, talaba uchun tushunarli holatga keltirilgan o'quv topshiriqlari va mashqlarni bajarishni tavsiya qiladi. O'quv-texnik vositalardan samarali foydalanadi.

➤ O'qitish metodlarini tanlashda quyidagilarga amal qilish kerak:

➤ ona tili izchil kursining ayrim mavzularini o'rganish reproduktiv tayyor o'quv material bilan ishlash) va muammoli ta'lim (izlanuvchanlikka asoslangan o'qitish) metodlarini birgalikda olib borish;

➤ til o'qitish metodlarini tanlashda talabalarning tabiiy qobiliyati, o'zlashtirish darajasi, mustaqil ishlash imkoniyati, yosh xususiyatlarini hisobga olish;

➤ berilgan matndagi notanish so'zlar ma'nosini izohlash hamda bir ma'noli va ko'p ma'noli so'zlarni topish;

➤ ularning ma'nodoshlari, zid ma'nolisi, shakldoshlari, uyadoshlari bilan ishlash;

➤ Turli lug'atlar yoki qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlashni o'rganish.

O'zbek tilini o'qitishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish jarayonida quyidagi natijalarga erishishi ko'zda tutilgan:

➤ ta'limda axborot texnologiyalari bo'yicha tayanch tushuncha, atama va vazifalar;

- axborot-ta'lim muhitining tarkibi va tuzilishi;
- axborot texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmasining shakllanishida jahon tajribasi;
- Axborot texnologiyalari dunyosida ilmiy va ta'limiy tadqiqot ishlarining reformasi haqida tasavvurga ega bo'lishi lozim. Shu bilan birga, o'qituvchi axborot texnologiyalari bilan ishlash madaniyati, ta'lim jarayonida interaktiv doskadan foydalana olishni bilishi;
- zamonaviy axborot texnologiyalarini o'quv jarayoniga tatbiq etgan holda pedagogik faoliyatni tashkil etish;
- multimedia darsliklarining turlari va tuzilishini bilish ko'nikmalariga ega bo'lishi;
- o'quv jarayonini tashkil etish va samarali boshqarishi;
- Elektron ta'lim resurslaridan oqilona, samarali foydalanish malakalariga ega bo'lishi kerak [2, 35-bet].

Ta'lim usullari tobora takomillashib, zamonaviy texnologiyalarga ko'proq tayanmoqda. Bu aloqani rivojlantiradi, ma'lumot olishni osonlashtiradi va mavzuni tushuntirishni osonlashtiradi. Jumladan, audio-vizual va interaktiv dasturiy ta'minot hamda gadjetlardan foydalanish orqali ta'lim berish, bir tomondan, vaqtni tejash, ikkinchi tomondan, mashg'ulotlar samaradorligini oshirishga katta yordam beradi. Texnologiya va o'qitishning ushbu yo'llari ta'limda yangi imkoniyatlarni ochadi. Ta'lim texnologiyalari real vaqtda virtual davomat, jonli chat hamda o'qituvchilar va talabalar bilan yuzma-yuz muloqotni ta'minlaydi. Bundan tashqari, ilgari yozilgan darslarga, shuningdek, o'qish uchun zarur bo'lgan boshqa ko'plab materiallarga kirish mumkin.

Sinflarda kompyuter va planshetlar bilan ishlash, kitobsiz ta'lim haqida bugun juda ko'p gapirilmoqda. Buning qanday ijobiy tomonlari bor? Birinchi navbatda, barcha ma'lumotlar planshetga (yoki kompyuterga) joylashtiriladi. Ta'lim mazmunini raqamlashtirish ma'lumotlarga kirishni osonlashtiradi, qog'oz tejaladi. i. Bundan tashqari, kompyuterlar va planshetlar quyidagi yo'llar bilan yordam beradi:

- ular ta'limni tom ma'noda yengillashtiradi (og'ir sumkalar yo'q);
- istalgan vaqtda, istalgan joydan kirish qulayligini ta'minlaydi;
- kompyuter savodxonligini takomillashtiradi;
- talabalarga multimedia materiallaridan foydalanish imkoni o'qishni osonlashtiradi;
- yangi texnologiyalar bilan tanishish keyingi ta'limga hamda tanlagan kasbiga mukammal tayyorgarlik vazifasini o'taydi;
- Kompyuterda test o'tkazish o'qituvchilar uchun bilimlarni baholashni osonlashtiradi [1, 1-bet].

Ta'lim texnologiyasi o'quvchilarning zamonaviy rivojlanishining asosini tashkil etadi. Gadjetlar, dasturlash va zamonaviy aloqa vositalari bilan erta yoshda tanishish keyinchalik yangi standartlar va ish usullarini qabul qilishni ancha osonlashtiradi. XXI asr ta'lim usullariga moslashish maqsadida ta'lim modernizatsiya qilinmoqda. Bu talabalarni, bir tomondan, zarur ma'lumotlarni qisqa muddatda topib, xotirada tiklash hamda zarur vaziyatlarda amaliyotda qo'llash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Allison Academy. What technology is used in education today. 1993.
2. Ziyodova T.U. O'qituvchi kitobi. Ona tili o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma. — T.: 2002.
3. Shofqorov A. M., Baykabilov U. A., Bayzakov J. A., Shayxislamov N. Z. OGL. (2020). Til o'qitishda kompyuter texnologiyalari. Science and Education, 1(Special Issue 3)

4. Ilhomovna S. Z. (2017). Effective communicative tasks that promote spoken interaction skills in ELT. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 5(3)*.
5. Ilhomovna S. Z. ENHANCING SPEAKING ACCURACY AND FLUENCY FROM INSTRUCTIONAL PERSPECTIVES IN ESL CLASSROOMS. In *The V International Science Conference «Theory, practice and science», October 18–20, Tokyo, Japan. 291 p. (p. 196)*.
6. Salieva Z. I. Discussion as one of the methods to form speaking skills at a lesson of English. *Pedagogika visshoi shkoli= Pedagogy of the Higher School. 2016; 3 (6): 63-65*.
7. Daminov, N. K. (2022). The Role of Simultaneous Interpretation in the System of Types of Translation. *International Journal on Integrated Education, 5(11), 10-15*.
8. Даминов, Н. К. (2021). WAYS OF COMPRESSION USED IN THE PROCESS OF SIMULTANEOUS INTERPRETATION. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 4(6)*.
9. Kudratovich, D. N. (2021). Psycho linguistic features of simultaneous interpretation. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(3), 360-365*.